

Josep Benet, 80 anys

JOSEP M. MUÑOZ

Pla n'hauria pogut escriure un excel·lent *homenot*. Josep Benet té, sens dubte, molts dels elements que, *a priori*, fan atractiu un retrat a punta seca. D'entrada, el físic: és un home alt, prim i escardalenc, amb un front ampli i un rostre xuclat, emmarcat per unes orelles que subratllen encara més la migradesa de la cara, i que sembla sintetitzar tot el sofriment històric d'una terra eixuta –la Segarra, on va néixer un 14 d'abril d'ara fa vuitanta anys– i d'una joventut marcada per la precarietat econòmica, per l'orfenesa de pare, per la Guerra Civil –va prendre-hi part en l'anomenada «lleua del biberó» i va ser ferit– i per la dura post-guerra. És un físic colpejat per la vida, que li confereix una errònia aparença de feblesa. És clar que en això darrer hi fa molt la veu: parla d'una forma gairebé inaudible, que obliga l'interlocutor a tractar d'acostar-s'hi al més possible per sentir alguna de les coses, plenes de sentit històric i de sentit comú, que té a dir-li. Albert Manent ha sintetitzat amb gràcia aquest tret, quan diu que a vegades no el sent ni el coll de la seva pròpia camisa.

Una de les habilitats que ha de tenir un bon conspirador, i Benet n'és un de molt notori, és confondre l'altre. I ell us arriba a confondre: davant seu, patiu perquè no se us trenqui. Esteu temptats de pensar que d'un moment a l'altre se li esquerdarà la veu i, amb ella, tota aquella primor que el fa semblar tan vulnerable. Però aviat descobriu que és irrompible, que està dotat d'una fortalesa atàvica, que es nodreix no pas d'aliments –què deu menjar?– sinó d'un sentit de l'ètica que li prové amb tota seguretat de la seva formació catòlica. La rebel·lia de Benet és més ètica que vital, i és aquí on probablement es resol la contradicció aparentment irreconciliable entre el seu físic escàs i la seva voluntat tan manifesta.

Per això, després de pensar-hi, descobriu per què Pla no n'hauria escrit mai un *homenot*: no s'haurien pogut entendre. Durant el franquisme, Pla

s'accontentà a donar continuïtat a la llengua escrita, encara que fos adoptant una actitud entre cínica i mesella, del qui es desentén davant d'una realitat que no li agrada, però que no vol combatre. I Benet és, en aquest sentit, tot l'oposat: ha consagrat una bona part de la seva existència i tota la seva energia a combatre el règim franquista des d'aquell dia de gener del 1939 en què, amb llàgrimes als ulls, veié com el seu país era ocupat per les tropes dites nacionals i començava un procés sistemàtic de destrucció de la seva personalitat. Un procés al qual ell ha oposat la força de la raó, de l'argument, però també de l'acció.

Benet ha tingut diverses i variades ocupacions, però ell és fonamentalment un advocat. Fins i tot quan fa d'historiador, es comporta com un advocat. Un advocat que, depenent del cas, actua com a fiscal –en el seu informe sobre *Catalunya sota el règim franquista*, publicat clandestinament el 1973– o com a defensor –en els seus llibres sobre l'afusellament del president Companys (1990 i 1998) i de Carles Rahola (1999)–. Benet hi aplega la documentació per presentar-la davant del tribunal de la història, segons una lògica infal·libre. És el mètode de *Maragall i la Setmana Tràgica* (1963), un llibre excel·lent, escrit amb rigor expositiu i passió continguda, en què denuncia el silenci a què fou sotmès un intel·lectual catòlic lúcid que s'enfrontava a la ceguesa de les *clases directores* del moment. Una ceguesa que no era conjuntural, però, sinó històrica. Perquè Benet, antic escolà de Montserrat i militant durant un temps d'Unió Democràtica, no pertany a la tradició conservadora del país. Ben al contrari, en els anys setanta es dedicà a explicar a la generació universitària que identificava erròniament «catalanisme» i «revolució burgesa», que hi havia una altra tradició, alternativa, que els anys trenta havia configurat una cultura d'emancipació nacional i social ben distinta de la dels noucentistes. Així, publicà clandestinament, en dos volums i protegit per un pseudònim, el

recull *Marxisme català i qüestió nacional catalana, 1930-1936* (1974). Dos anys més tard publicà, amb Casimir Martí, dos importants volums d'història: *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni Progressista (1854-1856)*, un títol limitador per a una obra que reconstruïa de forma nova la formació de les classes subalternes catalanes. Una feina que ha continuat, en certa manera, al front del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, creat el 1985.

Però Benet ha estat fonamentalment un activista, que ha estat present a gairebé totes les iniciatives que, des del catolicisme i el catalanisme progressius, s'oposaren a la ignomínia franquista: des de la festa d'entronització de la Mare de Déu de Montserrat (1947) a la fundació de l'Assemblea de Catalunya, el 1971, passant per tantes i tantes altres. Benet va esdevenir un capdavanter i un símbol d'aquest catalanisme integrador i, com a representant d'aquest moviment, fou, l'any 1977, el senador més votat de la història del parlamentarisme espanyol. Precisament perquè defensava aquest patrimoni unitari de l'esquerra catalanista, es va enfrontar amargament al retornat president de la Generalitat a l'exili, Josep Tarradellas. Benet sabia que, enfront del qui es presentava dient «Ja sóc aquí», el que reclamàvem la gran majoria dels catalans era la restitució de la Generalitat i de l'Estatut, i no el retorn d'una figura que no es representava més que a ell mateix. I precisament per coherència amb aquesta actitud, es va presentar com a candidat del PSUC a les eleccions al Parlament de Catalunya del 1980. Benet va perdre l'aposta, com la va perdre el catalanisme agrupat entorn de l'Assemblea de Catalunya, davant d'una realitat social molt més fragmentada del que tots plegats volíem admetre. Aquest ha estat el factor que no li ha permès acomplir la seva vocació, indubtable, de governant. Però el més important és que, sense gent com ell, les coses no haurien estat com són. Encara que a ell puguin no agradar-li algunes de les coses d'un present que no és com l'havíem imaginat. ■